

Söyleşi
Interview

PROF. DR. ERGÜN AYBARS İLE TÜRK DEVRİMİ'NİN LAİK KİMLİĞİ ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

Türkan BAŞYİĞİT*

Öz

9 Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü kurucu müdürü olan Prof. Dr. Ergün Aybars ile 8 Nisan 2006 tarihinde bölgesel yayın yapan Ege Televizyonu kanalında yayınlanan Atatürk Bizimle programında gerçekleştirilen söyleşinin deşifre edilmiş metni yer almaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Türk Devrimi üzerine çalışmaları ile tanınan Aybars ile yapılan söyleşide Aybars'ın Türk Devriminin 'Laik' kimliği ve laikliğin tarihsel süreç içerisindeki önemi konu edilmiştir. Söyleşi metni, Aybars'ın tarihsel bakış açısını ve entelektüel perspektifini yansıtmış olması yanı sıra gelecek dönemlerde araştırma yapacak olan tarihçilere bir belge olarak kalması yönü ile de büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ergün Aybars, Kemalizm, Laiklik, TV Programı, Ege TV.

AN INTERVIEW WITH PROF. DR. ERGUN AYBARS ON SECULAR IDENTITY OF TURKISH REVOLUTION

Abstract

This is the transcription of an interview made with Prof. Dr. Ergün Aybars who is the founding director of the Atatürk Institute for Modern Turkish History at Dokuz Eylül University. It was broadcasted in a television program called "Atatürk is with Us" at Ege TV on 8 Nisan 2006.

The interview with Aybars, who is known for his works on the history of the Republic of Turkey and the Turkish Revolution, was about the "Secular" identity of the Turkish Revolution and the historical significance of secularism. The transcript is particularly important in the sense that it includes the historical worldview and intellectual perspective of Aybars, as well as for being a historical document for guiding prospective historians in the future.

Keywords: Ergün Aybars, Kemalism, Secularism, TV Program, Ege TV.

* Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (turkan.basyigit@deu.edu.tr).

Bu makale Prof.Dr.Ergün Aybars ile yapılan röportajın bant dökümünden oluşmaktadır. 2006 yılında İzmir'in yerel televizyonlarından olan Ege TV de "Atatürk Bizimle" programını yaptığım dönemde Atatürk'ü ve O'nun inşa ettiği Cumhuriyeti çeşitli boyutlarıyla her hafta konusunun uzmanı tarihçilerle değerlendiriyordum. Bu programda Atatürk'ü tarihsel perspektifte bilimsel bir bakış açısıyla değerlendirmeyi amaçlıyordum. Çünkü akademik alanda yapılan bir çok çalışma belki de toplumla paylaşamadığı için akademisyenlerle toplum arasında zamanla derin bir fark oluşuyor. Yakın tarihimiz açısından bu çok daha belirgin olarak görülmektedir. Tarih ne yazık ki bilim olarak kabul edildiği günlerden ideolojilerin arenasına dönüşmüştür. Yakın dönem Türkiye'sinde tarihte ne yazık ki bilimden uzak söylentiler üzerinden yazılmaktadır. Bu süreçte bu bilgi kirliliği karşısında toplumu aydınlatma misyonu da hiç kuşkusuz yine tarihçilere düşmektedir. Bu düşünceden hareketle hazırlayıp sunduğum programıma asistanı olmaktan ve yanında yetişmiş olmaktan onur duyduğum ve her çalışmamda beni destekleyen Prof.Dr.Ergün Aybars hocam programıma katılarak onur vermişti. Engin birikimi ile de o günlerde insanların gündemini oluşturan pek çok konuya tarihsel bakış açısıyla çok değerli yorumlar getirmişti. "Söz uçar yazı kalır" düşüncesiyle Nisan 2006 da yapılan bu TV programında bu değerli bilim adamının görüşleri tv kayıtları içinde kalacaktı. Programın yazıya dökümünü okurken 2006 yılında yapılan bu çalışmanın günümüzde bile birçok tarihsel gerçeğe ışık tuttuğu görülecektir.

Atatürk Bizimle Programı'nı hazırlayıp sunduğum yıllarda o hafta işleyeceğim konu ile ilgili her yaşta ve eğitim seviyesinden insanlarla sokak röportajları da yapılarak toplumun yakın dönem tarihe yönelik ilgisi ve bilgisi de belirleniyordu. Yine program konularının belirlenmesinde hafta içi okuyucu mailleride belirleyici oluyordu. Gündeme damgasını vuran konuların tarihsel kökenleri ve nedenleri irdeleniyordu.

Prof.Dr. Ergün Aybars'ın konuk olarak katıldığı programda sokak röportajlarında şu sorular sorulmuştu. Prof.Dr Ergün Aybars bu konularda da oldukça güzel yanıtlar vermişti.

- 1)Atatürk döneminde ezanın Türkçe okunduğunu biliyor muydunuz?
- 2)Heybeliada'da Ruhban Okulu yeniden açılmalı mı?
- 3)Ezan Türkçe okunmalı mı?
- 4)Laiklik sizce ne demektir?

Prof.Dr.Ergün Aybars tarihi olayları anlatırken karşılaştırmalı tarih yöntemini kullanan bir akademisyendir. Prof.Dr Ergün Aybars ile söyleşimizde öncelikle laiklik kavramını ve Avrupa'daki dönüşümü feodaliteden kurtuluş sürecini anlatırken Osmanlı İmparatorluğu'nun Piri Reis'in dünya haritasını çizecek kadar dünyayı tanıdığına vurgu yapıyordu. Osmanlı denizcileri İngiltere'ye kadar ulaştı. Sonrasında Şeyhülislam fetvasıyla Medrese'den bilim

dersleri çıkarıldı. Kandilli Rasathanesi kapatıldı. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme sürecini Aybars Şeyhülislamlık makamının Osmanlı'ya girmesiyle birlikte 19.yüzyıla kadar hızla gerileyen İmparatorluğun çözüm sürecinde de istediği sonucu alamamasını değerlendiriyordu.

Prof.Dr Ergün Aybars Avrupa'nın geçtiği çok kanlı mücadelelerden sonra kilisenin etkisinden kurtularak aklın özgürleştiğine vurgu yaptı. Bu süreçte Avrupa nüfusunun üçte biri ne yazık ki öldüğünü; Reform ve Aydınlanma'nın Türkiye'de kansız olmasının Atatürk sayesinde olduğunu belirtti.

Yine bu söyleşide Aybars İbadet dilinin Türkçeleştirilmesi, Ezan gibi konularda tarihsel olgulardan hareketle çok önemli tesbitlerde bulundu.

Devrimler konusunda Milletin nasıl bir tavır sergilediği noktasında İstiklal Mahkemeleri'ni doktora ve doçentlik tezi olarak çalışmış ve dönemin belgelerini değerlendirmiş bir tarihçi olarak Aybars programında halkın devrimler karşısındaki tavrını iki boyutta değerlendirmiştir. İlki isyan etmek.. Bu isyanlar içinde Şeyh Sait isyanı devrimlere tepkiden çok İngiltere'nin başta Musul olmak üzere Ortadoğu'daki kontrolü elinde tutmak ve yeni kurulan Cumhuriyeti zaafa uğratmak için kışkırttığı isyanlardı. Halifeliğin kaldırılmasından bir yıl sonra çıkan bu isyanda isyancıların kullandıkları silahların taşındığı sandıklarda İngiltere'den geldiği ve "Kürdistan Krallığı'na" yazısına vurgu yapıyordu. İskilipli Atıf Hoca'nın Şapka takılmaması konusunda yazdığı broşürün dağıtılarak halkın isyana teşvikini de bu noktada değerlendirmektedir.

Prof.Dr. Ergün Aybars halkın devrimler karşısındaki isyana teşvik dışındaki ikinci tepkisinin ise Milletini iyi tanıyan bir liderin yenilikleri topluma benimsetmesi olarak değerlendirmiştir. Atatürk'ün şapka devrimi için Kastamonu gibi muhafazakar bir şehri özellikle seçtiğini belirtmiştir. Halkın gözünde Atatürk'ün "*O bu ülkeyi kurtaran, namusumu şerefimi kurtaran insan, liderim, ondan kötü bir şey gelmez.*" Diye düşündüğünü vurgulamıştır. Yine yazıyı okurken göreceğiniz üzere kadının örtünmesi ve Heybeli Ada Ruhban Okulu'ndan Atatürk'ün Vasiyetnamesi'ne kadar pek çok konuda tarihsel değerlendirmeleri göreceksiniz.

Bilimin ve bilim adamının ne kadar önemli olduğunun ve bir ülkenin en büyük kıymetinin aslında bilimadamları olduğunun sadece bu program bile belki de çok önemli bir kanıttır. Çünkü 2006 yılında yapılmış bu programda Prof. Dr. Ergün Aybars'ın değerlendirmeleri tarih biliminin metotlarıyla ve bilimsel verilere dayanmaktadır. Türkiye'yi o gün çok objektif bir şekilde değerlendiren bu tarihçinin söyledikleri bugünde hala geçerliliğini korumaktadır.

Televizyon programı konuşma içeriğinin metne aktarılması sırasında gerçekleşen cümle düşüklüklerine, görüşmenin anlam bütünlüğünün bozulmaması için dokunulmamıştır.

Atatürk Bizimle – Nisan 2006

Türkan Başyigit - Merhabalar, Atatürk Bizimle Programı ile tekrar sizlerle birlikteyiz bu hafta. Geçen hafta içerisinde gelen maillerinizden, yazdıklarınızdan anlaşılıyor ki programımız gerçekten büyük bir ilgiyle karşılanıyor. Sorulan o kadar çok soru var ki izleyicilerimizden. Bu hafta ben program konuşu olarak Atatürk konusunun gerçekten Türkiye'deki en uzman kişilerinden bir tanesini, hatta Türkiye Cumhuriyeti Tarihi konusunda doktora çalışması yapmış ilk kişi ve aynı zamanda Enstitümüz müdürü de olan Prof. Dr. Ergün Aybars'ı, konuk etmeyi uygun buldum. Öncelikle hoş geldiniz diyorum sayın hocam.

Ergün Aybars - Hoş bulduk.

Türkan Başyigit - Şimdi o kadar çok soru soruluyor ki Atatürk ve cumhuriyetle ilgili, bunlardan birçoğunu aydınlatmanızı isteyeceğim ama tabii ki program süremiz çok kısa olduğu için belli konular üzerinde yoğunlaşacağım. Bu konular arasında seyircilerimizden gelen sorular içinden de en yoğun olan, Türkiye'nin de gündeminden hiç düşmeyen bir konu aslına bakarsanız, Atatürk'ün laiklik ilkesi. Üzerinde birçok soru sorulmuş geçtiğimiz haftalar içerisinde. Bir kere Atatürk'ün temel ilkelerinden birisi olan laiklik ilkesi neden var? Atatürk neden böyle bir ilke koyma gereği duydu? Birazcık bunun üzerinde durur musunuz?

Ergün Aybars - Laiklik, Batı uygarlığının, modern çağın gelişmesinin, akıl çağına geçişin ve bilimin özgürleşmesinin odak noktası ve temelini oluşturan bir ilkedir. Laiklik önce Batı'da, Batı Uygarlığı içerisinde kilise despotizmine karşı, kilisenin skolâstik öğretisine karşı aklın ve bilimin özgürlüğünü savunan bir felsefi akım olarak Rönesans ve Hümanizma akımı şeklinde ortaya çıkan; sonra giderek kilisenin dayandığı temelleri eleştiren, onun hukuki devlet anlayışını sarsan, "*Devlet Tanrı'nın eseri değil, Devlet dünyevi bir kurumdur.*" diyen bir sosyal sözleşmedir, Rousseau'nun sosyal sözleşme kitabında da belirttiği gibi. Rousseau'dan yüz sene evvel John Locke İngiltere'de bunu daha erken formüle etmişti, "*Devlet ve din iki ayrı kurumdur.*" diye. Yine aynı yüzyılda Hollandalı bir düşünür olan Spinoza da; "*Devlet ve din birbirinden ayrı iki kurumdur, Devlet Tanrı eseri değildir ve beşeri ihtiyaçların, toplumsal gelişmelerin sonucunda ortaya çıkan bir kurumdur.*" tezinden hareket etmişti. Bu gelişen hareket karşısında kilise çok acımasız bir tepki gösterdi. Bilim, dünyanın yuvarlaklığını iddia etmeye başlayınca, dünyanın düz olduğunu iddia eden kilisenin acımasız zulmüne uğradı ve bilim adamları diri diri yakıldılar. Gençlerimizin ve çocuklarımızın bileceği bir örnek vardır: Galileo olayı. Galileo Dünya'nın yuvarlak olduğunu, Güneş'in etrafında ve kendi eksenini etrafında döndüğünü anlattığı için kilise tarafından kendisine engizisyonda işkence edilmiş ve tövbe etmediği takdirde kendisinden evvelkiler gibi diri

diri yakılacağı söylenmiş ve dolayısıyla da korkarak tövbe etmiş ama yine de Dünya'nın döndüğünü söylemekten geri kalmamıştır. Şimdi görülüyor ki laiklik, bilimin, aklın özgürlüğü ve insanın, bireyin özgürleşmesinin ve bunun giderek hukuki ve siyasi modelde; çağdaş, uygar ve sosyal hukuk devletinin ortaya çıkmasını hazırlayan üç yüz yıllık kanlı mücadelelerin sonunda batıda kazanılmış olan bir değerler bütünüdür ve sonunda Fransız Devrimiyle hayata geçirilmiş ve dolayısıyla da Fransız Devrimi, ulusal laik devlet sistemini kurmayı başarmıştır. Şimdi bizim bu gelişen Avrupa karşısındaki tablomuz ise, Avrupa'nın tam tersine kendi skolastik öğretimizden, teokratik öğretimizden kurtulamamaktır. Bunun yanı sıra şeriatın içine daha fazla gömülen Osmanlı İmparatorluğu, giderek aklın ve bilimin yerini dogmaya ve cehalete, hem de kara cehalete teslim etmiş ve dolayısıyla 19.yüzyılda Batının karşısında hiçbir şey üretemeyen, teknik üretemeyen bilgi üretemeyen, bilim üretemeyen bir toplum haline gelmiştir. Kozmopolit bir imparatorluk olan Osmanlı, tüm bu sıkıntılar, ulusal Avrupa'nın bu gelişen değerlerini öğrenen Hıristiyan azınlıkların tepkileri ve iç savaşlar nedeniyle Avrupa'nın karşısında itilen, kakılan, aşağılanan bir toplum ve devlet haline gelmiştir.

Türkan Başyığıt - Aslında Osmanlı Devleti'nin bu çöküş döneminde, örneğin ders kitaplarında temelde verilen hep şudur, Lise tarih kitaplarında ya da öğretilerde: "İşte askeri alanda gerileme ve bu askeri alandaki gerilemeye karşı Osmanlı Devleti'nin kendini kurtarmaya çalışması ya da yenilikleri bu alanda başlatıp daha sonra çeşitli alanlarda geliştirmesi" gibi görüyoruz ama şu da söylenir hep: "İşte Avrupa'nın Coğrafi Keşiflerden sonra yakaladığı o ekonomik değişmeyi Osmanlı Devleti yakalayamamıştır." Ama temelde asıl sebep herhalde Osmanlı'nın Avrupa'nın düşüncedeki bu değişimini, yani laikliği yakalayamaması sizin anlattıklarınızdan bu sonuca varıyoruz...

Ergün Aybars - Bakın Osmanlı İmparatorluğu yükselme döneminde Piri Reis'in haritasını çizecek kadar Dünya'yı bilen bir düzeydeydi. Osmanlı o çağda, yani Avrupa Rönesans'ı yaşarken 15. yüzyılda, 16. Yüzyılda, Piri Reis'in haritasını çizmiştir ve hatta Osmanlı denizcileri İngiltere'ye kadar gitti.

Türkan Başyığıt - Peki ne oldu da değişti?

Ergün Aybars- Fakat ondan sonra, 1595 yılında, Şeyhülislam fetvasıyla Kandilli rasathanesi kapatıldı ve medreselerden bilim dersleri atıldı. Yani Osmanlı'nın karanlık çağının başlamasıyla beraber, bilime sırtını dönmesiyle beraber 19. Yüzyıldaki bu tabloya gelindi. Şimdi 19.yüzyılın aydınları, Tanzimat hareketleriyle, palyatif tedbirlerle çözüm aradılar. Ve bu bizi en nihayetinde 1918 Mondros Mütarekesine ve Mondros Mütarekesini imzalayan Avrupa'nın düşüncesinde Sevr'e kadar götüren bir tarihi akışın sonucudur. "Sevr'i, Avrupa'nın Sevr'ini bozan, emperyalizmi mağlup eden Atatürk", Avrupa'nın bu emperyalizm gücü karşısında şu gerçekten hareket etmiştir; "Evet, karşımdaki emperyalizmi şimdi mağlup ettim ama bu emperyalizmin bu gücü

nereden geliyor?" İşte o gücü bilen insan Atatürk. Onu araştırmış, keşfetmiş. "Batı" diyor, "Batı uygarlığı aklın ve bilimin özgürlüğü olan ve akli ve bilimi teknolojiye ve ekonomik zenginliğe aktarabilen bir uygarlıktır. Avrupa düzeni Rönesans'ı, Reform'u, antik grekoromeni, kapitalizmi, ticaret kapitalizmini, sanayi devrimini aşmış olan bir düzendir. Dolayısıyla ben kendi ülkemi bu düzeye getirebilmek için, aklın, bilimin özgürlüğünü laik temel üzerinde inşa etmek zorundayım. Çünkü Batının sihirli değneği, laikleşmeyi başarmış olmasıdır."

Türkan Başyığıt - Evet. Şimdi sokak röportajlarımız var. Vatandaşlarımıza sorduk, "Laiklik konusunda neler biliyorlar, bilgi birikimleri nedir?" diye. Onları izledikten sonra sohbetimize devam edelim.

Muhabir - Atatürk Döneminde ezanın Türkçe okunduğunu biliyor muydunuz?

Vatandaş 1 - Tabi biliyordum. O devirleri yaşadık.

Vatandaş 2 - Çok iyi biliyorum çok iyi de hatırlıyorum. İnönü başbakandı. 1940'lı yıllar sanıyorum, hafızam beni yanıltmıyorsa. Çok iyi biliyorum ezanın Türkçe okunduğunu.

Vatandaş 3 - Biliyordum.

Vatandaş 4 - Var. Duymuştum öyle bir şey ama özellikle bilmiyorum yani. Ne olduğunu bilmiyorum tam olarak.

Muhabir - Heybeliada'da Ruhban Okulu açılmalı mı sence?

Vatandaş 4 - Bence açılmasın. Yani nasıl bir şey, açılmasın. Çünkü yani biz orda cami açıyoruz, bir sürü laf yapıyorlar yani.

Vatandaş 1 - Eğer laik bir memleketsek Ruhban Okulu da açılmalı, her şey eşit olmalı.

Vatandaş 2 - Açılmalı. Dinler arasındaki hoşgörüyü yardımcı olacağını ümit ediyorum. Açılmalıdır.

Vatandaş 3 - Valla bilmiyorum yani açılması önemli değil bence.

Muhabir - Neden?

Vatandaş 3 - Neden. Türkçe okuyoruz her şeyi, öğreniyoruz. 8 yıllık eğitim var, lise var, üniversitelerimiz var.

Muhabir - Ezan Türkçe okunmalı mı?

Vatandaş 3 - Okunsa da olur ama esas dinimizde gereken ne ise o olmalı.

Vatandaş 4 - Ezan Türkçe okunmamalı. Yani her şey bence olduğu gibi yani has haliyle, gerçek haliyle olmalı yani.

Vatandaş 1 - Tabi Türkçe de okunmalı. Ama bazı yerlerde öteki türlü de

okunmalı. Halk nasıl kabul ederse hepsi bir... Ezan Allah'la halkın arasında olan bir mezu, bir davettir. Türkçe de okunsa ne fark eder, Arapça okunsa ne fark eder.

Vatandaş 2 - Gayet tabi. Ezanın da Türkçe okunmasını çok arzu ederim. Çünkü insanların kendi dilinde, kendi bildiği lisanda ibadet etme olanağına kavuşması lazım.

Muhabir - Laiklik nedir?

Vatandaş 2 - Laiklik herkesin dini inançlarını istediği şekilde yürütebilmesi, inanabilmesi, efendim, dinle devlet işlerinin ayrılması. Esasında budur.

Vatandaş 3 - Laiklik; Cumhuriyeti, insan haklarını korumak. Öyle değil mi? Fazla bir bilgim yok.

Vatandaş 4 - Din ve devlet işlerinin birbirinde ayrılması.

Vatandaş 1 - Laiklik hürriyet demektir. Türkiye'nin özü demektir. Atatürkçülük demektir.

Türkan Başyigit - Evet, röportajlarımızı da gördünüz, sorulara verilen yanıtlar. Aslında Avrupa çok kanlı mücadelelerin sonucunda laiklik sürecini elde etti...

Ergün Aybars - Avrupa çok kanlı mücadeleler gerçekleştirdi, yani milyonlarca insan öldü. Yani biz bugün Avrupa tarihinin bu yönünü gençlerimize yeterince anlatmadık. Sadece Reform savaşları sonucunda, yani Katolik - Protestan mezheplerinin yarım asır süren iç savaşları ile 16. yüzyılda, savaşın getirdiği sefalet, açlık, veba salgınları sonucunda Avrupa nüfusunun üçte birine yakını öldü. Ve biz de Kanuni zamanında o aşamada çok rahat ilerledik Avrupa'ya. Dolayısıyla Avrupa bunun bedelini aydınlarıyla ödedi. Aydınları diri diri yakıldılar. Bizim ülkemizde bunlar Atatürk sayesinde başarıldığı için, bizim insanımız bunun ızdırabını çekmeden, laikliğe geçtik. Laiklik bir ahlak anlayışıdır, hoşgörüdür, başkasının inancına saygı göstermektir. Kendi inancına saygı gösterilmesini beklemek ve herkesin birbirine saygılı olmasıdır. Dinin insanların vicdanında, Tanrıyla kendileri arasındaki mesele olarak, mabetteki kutsal yerini almasıdır. Ama maalesef bugün bile hala görüyoruz, din siyasetçinin elinde bir alet haline getirilmiştir. Hele günümüz dünyasında bakın ne hale gelmiştir. Avrupa'da bir gazete peygamberimizle ilgili olarak bir karikatür yayınlamıştır. Bunu da düşünce özgürlüğüne dayandırıyor. Hayır, bunun düşünce özgürlüğüyle ilgisi yok. Bu küstahça, çirkin bir davranıştır. Özür dilenseydi belki bu iş bu kadar büyümeyecekti ama özür dilenmedi. Tam tersine inatlaşarak, adeta bir provakasyon yaratmak amacıyla, başka ülkelerin gazetelerinde de yansıtılarak bir meydan okumaya dönüştürüldü. Anlaşılan Müslüman âleminde bir tahrik yaratılmak istendi ve Müslüman âlemi de bu oyuna düştü.

Türkan Başyığıt - Bu, medeniyetler çatışması diye ifade edilen senaryonun bir boyutu mu acaba? Çatıştırmaya yönelik...

Ergün Aybars - Olabilir yani. İnsanın aklına geliyor bu tip şeyler. Yani bunun arkasında bu kadar ısrar edilirse ne olabilir? Kötü, çünkü bunun tahriklere yol açacağı biliniyor. Bilinmemesi mümkün değil. Bizde bu kontrol altında tutulabiliyor ama başka ülkelerde bu kontrol altında tutulamadı biliyorsunuz. Suriye’de, Lübnan’da ve çeşitli yerlerde insanlar öldüler, binalar yakıldı. Şimdi Batı’nın anlayışındaki laiklik de bu değil esasında. Yani burada bir dine, İslamiyet’e karşı bir hoşgörüsüzlük var. Kendi dinlerine karşı bir hoşgörü şeyi var. Bizim dinimiz Hıristiyanlığı da, Museviliği de kendi dininin başlangıcı olarak kabul ettiği, o kitapları kutsal gördüğü için, o dinlere karşı bizim dinimizde her zaman bir hoşgörü mevcut olmuştur. Ama Batı’da bu yok. Şimdi bize geldiğimiz zaman tekrar, güzel sorular sordular, yani din vicdan özgürlüğü doğrudur ama laiklik sadece vicdan özgürlüğü değildir. Laiklik toplumsal günlük yaşamın din değerlerinden ayrılması ve günlük hayatın, devlet hayatının, hukuk sisteminin, ekonomik sistemin, kamu alanının diyelim isterseniz buna, demokrasi içerisinde planlanması, bu planlamada, bu yapılanmada dinin etkin bir rol oynamamasıdır.

Türkan Başyığıt - Şimdi, Atatürk döneminde, aslında yapılan devrimlerin önemli bir kısmında, laiklik ilkesinin etkin olduğunu görüyoruz. Ya da en azından sizin ifade ettiğiniz gibi dinsel kurallara göre değil; dönemin, çağın, aklın getirdiği kurallar neyse, ona göre yeniden bir Türk devriminin gerçekleştirilmesi, modern toplumun yaratılması süreci var. Değil mi?

Ergün Aybars - Tabi. Bakın bizim bugün mesela Medeni Kanunumuz, ceza kanunlarımız her şeyimiz tamamen laik kanunlardır. Din baskılarının tamamen dışında yapılmışlardır. Bugün dünyaya bir bakın, İslam âlemi içerisinde gerçekten dini özgürce yaşayan, laik hukuk sistemi içerisinde yaşayan tek ülke Türkiye’dir. Tek hukuk düzeni de Türk hukuk düzenidir. İslam âleminin tek laik devleti Türkiye Cumhuriyeti’dir. O yüzden Türkiye öteki islam ülkelerden çağdaş uygarlık gelişmesinde en ileri olan ülkedir. Eğer biz Atatürk’ün hedeflerinden son 55 yılda ayrılmamış olsaydık, Türkiye Cumhuriyeti olarak Atatürk’ün çizmiş olduğu bu modernleşme çizgisini, din-devletinden koparak, dini bir kutsal alan olarak caminin, ibadetin sınırları içerisinde tutmayı başarabilseydik, dini siyasete ve ekonomik menfaatlere alet etmeyip işte dinci bankalar, dinci sermaye gibi bir alanlar yaratmamış olsaydık, Türkiye bugün Avrupa standartlarında çağdaş bir hukuk devleti ve gelişmiş bir ekonomik ve teknolojik ülke olurdu. Biz bunun faturasını bugün maalesef çok acı ödüyoruz.

Türkan Başyığıt - Anladım. Şimdi ben şunu öğrenmek istiyorum. Aslında Avrupa’da Martin Luther’in İncil’i Almanca’ya çevirmesiyle başlayan, Reform hareketinin belki de başlangıç noktasıdır bu, İncil’in ya da ibadet dilinin Latince’den kurtarılıp Avrupa dillerinde yaygınlaşması ve aslında insanların

kendi dinlerini kendi dillerinde öğrenmesi gibi bir süreç var. Bunu Osmanlı döneminde Arapça etkin olduğu için gerçekleştiremiyoruz. Cumhuriyetle birlikte ibadet dilinin Türkçeleştirilmesi gündemde. Yani aslında şuna gelmek istiyorum. Atatürk'le ilgili olarak saldırı yapanların bir kısmı, onu dinsizlikle suçlayarak çok çirkin söylemlere kadar gidiyorlar. Türkiye'de de belki Atatürk döneminde Kuran'ın Türkçeleştirilmesi, ibadet dilinin Türkçeleştirilmesiyle ilgili yapılan çalışmalardan da çok haberdar değiliz toplum olarak. Bu söylemlere de inananlar olabiliyor. Bunlardan biraz bahsedebilir misiniz? (E.A. - Şimdi. Pardon.) Ezanın Türkçe okunması, işte o sorularda olduğu gibi.

Ergün Aybars - Şimdi Atatürk dönemindeki bu ibadetin Türkçeleştirilmesi hiçbir zaman uygulamaya geçmedi. Sadece lafta kaldı. Sadece ezanın Türkçeleştirilmesi yasayla başarılı. Ama esasında ezanın Arapça okunmasını yasaklayan bir hüküm değildi bu ezanın Türkçe okunması. Çünkü ezan Kuran'da yeri olmayan bir davettir, yani Müslüman'ı namaza davet eden bir çağrıdır bu. Dolayısıyla bu çağrının Türkçe okunmasını yasaklayabilecek yahut ta başka bir dilde, Arapça dili dışında bir dilde okunmasını yasaklayan bir hüküm, Kuran'da böyle bir şey yok. Bunun için hiç kimse de günahdır ve yahut yasaktır demeye muktedir değildir. Ama bu bir gelenektir. Ve bütün Müslüman ülkelerde Arapça okunuyordu. Ziya Gökalp'in "Ey Türk" diye başlayan bir şiiri var. Onun, "Ey Türk! Neredir, hangi ülkedir, hangi yerdir ki senin ezanın Türkçe okunur; orası senin vatanındır." diye başlayan bir şiiri vardır. Ziya Gökalp İslamiyet'i Türk insanının kolay anlayabileceği şekilde öğrenmesini istiyordu. Namaz dualarını namaz kılarken Arapça okuyabilirsiniz ama Kuran'ı Türkçe anlamamız gerekir. Kuran'ı kendi dilinizde, anadilinizde anlamamız gerekir. Arap kendi diliyle, anadiliyle anlıyor Kuran'ı. Ama bizim insanımız, benim anneannem, kayınvalidem, kayınpederim bunların hiçbiri ölene kadar Kuran'ın Türkçe Mealini bilmediler, öldüler, gittiler. Şimdi ben bilim adamı olduğum için, daha öğrencilik yıllarımda, tarih öğrencisi olduğum için, ilk işim Kuran'ın Türkçe mealini öğrenmek oldu. Ha neden? Ben ne okuyorum, ne dua ediyorum? Ben İhlas okuyorum, Elham okuyorum, bir şey okuyorum ama ne dediğimi bilmiyordum. Merak ettim ve Kuran'ın Türkçe mealini okumaya başladım. O da yetmedi İncil'in, Tevrat'ın da Türkçe'sini okudum. Dolayısıyla ben o zaman dinimi daha akılcı, daha gerçekçi görmeyi de öğrenmiş oldum.

Türkan Başyigit - Aracı ruhban sınıfı da böylelikle ortadan kalkıyor değil mi?

Ergün Aybars - Elbette

Türkan Başyigit - Böylece tarikatların... tarikat liderlerinin de etkisi kalmıyor...

Ergün Aybars - Ee Zaten Luther'e niye karşı çıkıyor kilise? Çünkü kilise kendi gücünü kaybedecek. Şimdi bakın kilise Avrupa servetinin üçte birini alıyor. Aynı şekilde bizde bir ulema sınıfı oluştu. Bedavadan geçinen, halkın

sırtından geçinen. Anadolu'da yaygınlaşan tekkeler, zaviyeler Osmanlı yükseliş döneminde birer bilim yuvasıydı, fikir yuvasıydı. Ama sonra dejenere edildiler. Halkın sırtından geçinen asalaklar haline geldiler. Yani tekke ve zaviyelerin kapatılmasının altındaki gerçek bu noktada düğümleniyor. Yani öyle bir çağın içerisinde yaşıyoruz ki, bu çağda akılcı, gerçekçi ve olayları bilimsel yöntemlerle anlayabilen bir toplumsal gelişmeyi yakalamak zorundayız. Ve Türkiye bugün hala, bu düzeye gelmediyse bu eksikleri iyi görmemiz gerekir. Biz, çağdaş uygarlık düzeyindeki gelişmemizi, Batı'yı taklit ederek veya Batı'ya uşaklık ederek değil, Batı'yı mağlup ederek gerçekleştirdik ve Cumhuriyeti kurduk. Biz Batı'yı mağlup ederek devrimlerimizi yaptık. Biz Batı'ya bu anlamda muhtaç değiliz. Batı'dan kredi almak uğruna, Batılı karşısında kendimizi aşağılatmamalıyız. Bizler Türk toplumu olarak, Atatürk'ün Onuncu Yıl Nutkunda: "Türk milleti çalışkandır, Türk milleti zekidir, Türk milleti bütün güçlükleri milli birlik ve beraberlik içinde yenmesini bilmiştir." Sözüünü, şöyle bir derinlemesine deşelim. Bakın 1970'li yıllarda gençliği böldüler sağ-sol diye. 1980'li yıllar, 90'lı yıllar Kürt-Türk diye bölmeye çalıştılar. Şimdi laik-anti laik diye yahut da Müslüman-laik diye bölmeye çalışıyorlar. Bütün mesele şu: Türkiye'nin enerjisini içeride tüketerek güçlenmiş bir Türkiye'nin doğmasını engellemek istiyorlar ve bunda da maalesef çok başarılı oldular. Ve bizim politikacılarımız buna bilerek veya bilmeyerek alet oldular.

Türkan Başyigit - Şimdi şunu öğrenmek istiyorum. Atatürk bunları gerçekleştirirken, bu devrim sürecini gerçekleştirirken tepkilerle karşılaştı mı? Büyük olasılıkla karşılaşmış olması gerekiyor, ya da Türk toplumunun bu devrimleri kabul etmesi ne ölçüde gerçekleşti?

Ergün Aybars - Şimdi, tepkiler, tepkiler. Şöyle yorumlayım size. Tepkiler iki boyutlu. 1- İsyan boyutunda olan Şeyh Sait isyanı var, 1925 yılında çıkan. Şimdi Şeyh Sait bu amaçla, o dönemin sloganı olan şeriatı kullanarak İngiliz güdümlü bir isyan çıkarttı. Şimdi bu, devrimlere bence gerçek anlamıyla feodal düzenin bir şeyi olarak, belki şeriatçı bir hareket olarak, kısmen de Kürtçü gibi gözükken bir hareket olarak, İngiliz güdümlü olarak çıktı. Ama bunun dışında mesela hilafetin kaldırılışı, saltanatın kaldırılışı sırasında hiç öyle bir isyan yaşanmadı. 3 Mart 1924'te Hilafet kaldırıldı ama ertesi gün, bir hafta sonra, bir ay sonra, üç ay sonra filan isyan çıkmadı. Şeyh Sait isyanı hilafetin kaldırılışından nerdeyse bir sene sonra çıktı. Yani şapka devrimi ve şapkaya karşı, şapka kanunun çıkmasından sonra, yani Atatürk Samsun'da şapka giydikten sonra olay çıkmadı. Şapka kanunu Ekim ayında çıktıktan sonra İskilipli Atif hoca'nın broşürleri Anadolu'nun çeşitli yerlerinde kışkırtıcı bir malzeme olarak kullanıldı ve özellikle Rize, Trabzon, Erzurum, Malatya gibi çeşitli yerlerde şapka devrimine karşı halkı silahlı isyana kışkırtan basit, geniş çaplı olmayan küçük küçük ayaklanmalar çıktı ve onlar da bastırıldılar. 27-28 kişi kadar isyana bilfiil katılmış, isyanı kışkırtmış, elebaşılık yapmış olanlar İstiklal Mahkemesi kararlarıyla asıldılar. Bunun dışında da öylesine bir yaygın,

etkin bir şey yaşanmadı. Türk halkı değişime açık halktır. Bakın Atatürk'ün devrimlerinin başarısının en büyük sırrı şudur: Atatürk, Türk halkını çok iyi bilen insan. Ve tarihte, Türk tarihinde halkla bütünleşen ilk liderdir. Halkın arasına giren, halkın nabzını her an tutan, İstiklal Savaşı'nda da, Cumhurbaşkanı olarak da halkın içinde devamlı surette dolaşan bir insandır. Ağustos 1925'te, Çankırı üzerinden Kastamonu'ya gider, şapka devrimini yapar. Neden Kastamonu?

Türkan Başyiğit - Neden?

Ergün Aybars - En kapalı bölgelerimizden biridir. İstanbul'da yapmıyor İzmir'de. Orda şapka giyiliyor, Hıristiyanlar giyiyor, Yahudiler giyiyor. Hayır, Kastamonu'da yapıyor.

Türkan Başyiğit - En muhafazakâr...

Ergün Aybars - Çünkü halkı biliyor. Halk tepki göstermeyecek. Ona inanmış. Ve işte buna diyor; "Şapka derler." diyor. Halka bunu inandırıyor. Yani halktan bir tepki gelmedi Atatürk'e. Atatürk'e karşı halkın bakın düşüncesi şuydu. O bu ülkeyi kurtaran, namusumu şerefimi kurtaran insan, liderim, ondan kötü bir şey gelmez. Halkın düşündüğü buydu.

Türkan Başyiğit - Evet. Şimdi bir reklâm aramız olacak. Tekrar devam edeceğiz. Bizden ayrılmayın diyoruz.

Türkan Başyiğit - Tekrar merhabalar. Bu haftaki program konuğu sayın Prof. Dr. Ergün Aybars. Atatürk İlkeleri İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürü. Kendisiyle özellikle laiklik konusu üzerinde konuşuyorduk. Birinci bölümde özellikle Atatürk döneminde yapılan devrimlerden, şapka kanunundan bahsettiniz ama ben kadınların kıyafetiyle ilgili bir yasa var mıdır onu merak ediyorum. Çarşaf giymemesi ya da işte kadınla ilgili olarak herhangi bir şey var mıdır? (E.A. - Hayır.) Çünkü toplumda şöyle bir şey var. Bunu özellikle soruyorum. Şapka kanunu çıkarılırken kadınlara yönelik de sanki bir şey yapılmış gibi, bir eksik (E.A. - Hayır. Atatürk...) bilgi ya da yanlış...

Ergün Aybars - Atatürk kadınlarımızla ilgili olarak bir yasa çıkarttırmadı. Güvendiği nokta şuydu: Türk kadını, 2500 yıllık tarihine bakarak konuşuyordu Atatürk, Türk kadını tesettüre mahkûm olmamıştır. Türk kadını kendi örtünmesini, kendi geleneği içerisinde yaşamış olan; erkekten kaçmayan bir kadındır. Hatta Atatürk, kendisi köylere gittiği zaman önce kadınlar tarafından karşılandığı gerçeğini bilerek hareket eden bir insandır. Dolayısıyla Türk kadını değişime açıktır, Türk kadını kendiliğinden bu modernleşmeyle, ahlakı arasında dengeyi kurabilecek; iffetini koruyabilecek olgunluğa sahip bir kadındır, böyle bir kültüre sahiptir. Atatürk bu gerçekten hareket etmiştir. Önce bürokrasideki kadınlarımız, kıyafetlerinde uygarlaşma, modernleşme hareketine başlamışlardır. Ve çok ilginçtir sıkma başörtüden önce türbana geçmişlerdir. Bizde türban maalesef yanlış öğretili. Türban, Batı'daki gibi saçları perçem olarak gözüktür, ilk kadın filmlerimizde de vardır. Cumhuriyetin ilk yılı

filmler. Buradan saç gözükür. Böyle bir ensede şeydir, bir aksesuardır türban. İlk aşama türbana geçiştir, sonra türbanı da atmıştır Türk kadını. Saçını, başını modern bir şekilde örtmüştür ve aynı şekilde açmıştır ve giyimi kuşamı şeydir. Benim annem, Allah rahmet eylesin, anneannem mesela başörtülüydü ama başörtüyü böyle sıkımadı. Saç gözükürdü, şey yapardı. Ben hatta takılırdım. Anneanne saçın gözükür, cehenneme gideceksin, "Saçmalama!" derdi. "Ben bunları biliyorum." derdi. Şimdi bizim toplumumuzda kadınların örtünmeden kurtulması, açılması konusunda, kadın kendisi buna ayak uydurmuştur. Bunu engellemeye çalışan erkeğin şeyidir, dogmatikliği olmuştur. (T.B. - Evet) Erkek egemen toplumda kadını mal gibi gören erkek anlayışı, ki bugün bakın hala töre cinayetlerinin altında bu yatmaktadır, kadını mal olarak görür. Dolayısıyla onu öldürmeyi kendisinde hak olarak görür aile. Çünkü modern toplumda herkesin özgür olması lazım ama aile bunu kabul etmez töreci toplumda. Dolayısıyla ben Atatürk'ün Türk kadını ile ilgili bir yasa çıkarmamasını Türk kadınına güvenmesine dayandırıyorum. Bunu da çok iyi bilen bir insandır.

Türkan Başyigit - Onu da özellikle işte birçok insan, kadınlara yönelik bir yasa çıkmış olduğunu da, toplumda bilmeyenler açısından bunun nedenleri...

Ergün Aybars - Kara çarşafa karşı uygulamada bir şeyler yapıldı. (T.B. - Belediye Meclislerinde...) Meclislerinde alınan kararlar vardır kara çarşafa karşı. Bunlar dinimizin şeyi değildir diye gereği mutlak değildir diye. Bazı şeyler, yaptırımlar alındı. Meclis kararları alındı.

Türkan Başyigit - Aslında şu var tabii 19. yüzyılda renkli çarşaf lar giymeye başlamaları, kadınların o hani İstanbul'da değişim, Tanzimat'la birlikte yaşam biçiminde. Şeyhülislam fetvalarıyla hep yasaklanmışlar "renkli çarşaf giymeyeceksiniz, kalın kumaşlardan çarşaf lar giyeceksiniz" diye. O yasaklar kalkınca kadınlar da doğal olarak artık herhalde çarşaf larını çıkartıyorlar.

Ergün Aybars - Esasında bu yasaklar İslam'ın kendisinden kaynaklanan yasaklar değil. Bunlar her ülkedeki şeriatı farklı yorumlayıştan kaynaklanan uygulamalardır. Yani Suudi Arabistan'da şeriat var İran'da da şeriat var. Ne bileyim Endonezya'da şeriat var Pakistan'da da şeriat var. Bakın dikkat edin. Hiçbiri (T.B. - Hepsinde farklı) birbirine benzemiyor. (T.B. - Çünkü siyasal iktidar...) Dolayısıyla yani illaki şeriat deyip de efendim İslam bu, böyle. Hayır değil, yanlış bu. Bence Türkiye şeriatın hukuki boyutu dışında ahlaki değerlerini, laik düzen içersinde en özgür yaşayan bir ülkedir. Ve bakın şeye gidenlere Hacca gidenlere dönen, döndükten sonra sorun. Orada her ülkenin hacılarıyla karşılaştılar. Ve sorun hangi ülkenin Müslüman'ı orada davranışıyla, disipliniyle ve seslenişiyile daha Müslümanca bir ülke temsili olarak görüyorsunuz deyin. Ben birçok arkadaşına sormuşumdur hacdan dönenlere. Allah Atatürk'ten razı olsun demişlerdir. Yani Atatürk'ün getirmiş olduğu laiklik içersinde oraya özgürce gidiyor ibadetini yapıyor, dönüyor yine özgür ülkesinde hac şeyini yapmış olmanın rahatlığını da yaşıyor. Yani Türkiye Cumhuriyeti

dine hiçbir zaman baskı yapmamıştır. Laiklik tam tersine dini yozlaşmadan, soysuzların elinden, bezirgânların elinden, din bezirgânlarının elinden, siyaset bezirgânlarının elinden kurtarma hareketi de olmuştur aynı zamanda. Yalnız bunu şimdi elli seneden beri tekrar eskiye döndürdüler. (T.B. - Bişey...) Tekrar Türkiye'de bir yobaz tayfa, yobaz bir zihniyet doğdu. Şimdi mesela Türkiye'deki sokak gösterilerine bakıyorum. Yangın çıkarmaya varmadıysa, bu Atatürk'ten aldığımız terbiyedir. Ama öteki ülkelere bakıyorsunuz müthiş bir tahrik var. Ama Türkiye'nin de 90'lı yıllarını hatırlayın, "Minareler süngümüzdür" diyen bir zihniyet de vardı 1990'larda. Şeyler, "Hutbeler miğferimiz" diyen o düşüncenin ektiği tohumlar, bugün ne hale gelmiş olabilir onu düşünmek de lazım.

Türkan Başyığıt - Peki o zaman şunu sormak istiyorum. Şimdi gerçekten Atatürk dönemindeki fotoğraflara, filmlere bakıyorsunuz. O öldüğü zaman halk çünkü orada. Şunu görüyorsunuz, sokaklarda son derece düzgün giyimli, modern insanlar var. Hani belki o süreçten sonra 2006'lara geldiğimizde o görüntüyü bazı yerlerde yakalayamayabiliyorsunuz. Geriye bir dönüş var. Sizin dediğiniz gibi o elli altmış yıllık süreç diyorsunuz. O kırılma noktası nerede başladı ve neden böyle bir süreç?

Ergün Aybars - Şimdi kırılma noktası 1950'lerin başlarında başladı. Burada size çok somut örnek vereceğim halkımızın çok kolay anlayabileceği bir örnek. Bakın Suudi Arabistan şeriatla yönetilen bir ülke ve kadınlar orada tamamen tesettüre mahkûmdurlar. Ama Suudi kadınlar Avrupa'da, ben Suudi bayanlar tanıdım İngiltere'de, genç kızlar tanıdım, hepsi modern kıyafetle geziyorlardı. Dedim "Ülkende böyle gezer misin?", "Yasak" dedi. Şimdi bakın İstanbul'da Suudi Arabistan'ın eski petrol bakanı Yamani, kızını evlendirdi. Suudi Arabistan'da evlendirmede çünkü evlendirseydi karısı da, kızı da modern bir düğün yapamayacaklardı ve modern kıyafetleriyle düğüne katılamayacaklardı. Erkekler ayrı kadınlar ayrı olacaklardı. Neden İstanbul'u tercih etti? Bir Müslüman ülke ama aynı zamanda laik bir ülke. Ve ilginçtir Yamani'nin eşi ve kızı modern kıyafetleriyle, Suudi olan aileler, üstelik de bunlar Suudi ailesinden gelen bir şey, bakan. O modern kıyafetleriyle orada bulunurlarken bizim milletvekillerimizin bakanlarımızın içerisinde kim vardı bilmiyorum ama eşleri tesettürlüydüler. Yani Suudi Arabistan modernleşme ihtiyacını hissediyor modernleşemiyor, çünkü sistem bunu kıramıyor. Yani Suudi Arabistan'ın bir Atatürk'e ihtiyacı var esasında. Hatta İslam aleminin Atatürk'e ihtiyacı var. Ve bunu bazı batılı aydınlar, bazı batılı gazeteler mesela New York Times açıkça söyledi. "İslam aleminde eğer barış istiyorsanız, İslam alemine bir Atatürk gerekir." diyecek kadar da bunu açıkça söyleyebilen yazarlar var batıda. Türkiye Atatürk sayesinde modern bir ülke olmuştur. Suudi Arabistan Atatürk özlemini İstanbul'da düğün yaparak yaşamaktadır. Ama bizde Atatürk'e saldıran ki ben Atatürk'e saldırmayı, Atatürk'e hakareti kötü kelime kullanmayım ama haysiyetsizlik olarak düşünüyorum, bir insan,

Atatürk'e en azından bağımsızlık şerefini, haysiyetini, ibadetini özgürce yapabilme haysiyetini borçludur. Atatürk laikliği şöyle tanımlar: "Her ferдин bir inanca sahip olması, bir siyasi düşünceye malik olması, her ferдин istediği bir dinin icaplarını yapması veya yapmaması hak ve özgürlüğüne sahip olması demektir." Vicdan özgürlüğünün en mükemmel biçimidir bu. Yani müslümanın ibadetini yaparsın veya yapmazsın. O da senin bileceğin bir şey diyor. Çünkü biliyorsun İslam'da, hele Osmanlı döneminde de katı kurallar vardı. Yani namaz kılmayanların cezası seksen değnekti. (T.B. - Evet) Oruç tutmayanların cezası seksen değnekti. Yani bunlar şimdi unutuldu. Yani Osmanlı hoşgörüsü falan diyorsunuz ama Osmanlı döneminde de İslamiyet'ten çıkmakta en büyük ... yani İslam aleminde çok katıydı, kuralın cezası ölümdü.

Türkan Başyigit - Şimdi bir başka konuya aslında geçmek istiyorum buradan. Türkiye'de bir taraftan da çok ciddi olarak misyonerlik faaliyetlerinden bahsediliyor (E.A. - Evet) ve hızla yayıldığı konusunda işte çok fazla sayıda bunla ilgili çalışmalar olduğu biliniyor. Şimdi 19.yy'daki misyonerlik faaliyetlerinin nereye geldiği belli. Yakın dönemde çok yoğun tartışılan işte sokak röportajlarında da sorduğumuz bir konu var. Bunun belki bir göstergesi boyutunda. Heybeliada Ruhban Okulu açılmalı mı? Bu tartışmalar neden var? Siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ergün Aybars - Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılmasını engelleyen bir şey yok. İstiyorlarsa açabilirler. (T.B. - Ama) Kanun, kanun buna müsait. Haa! Bakın, burada halkımızın bilmediği bir şey var. Yükseköğretim Kanunu var anayasanın güvencesi altında olan. Türkiye'deki yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu'na bağlı olarak açılabilir. Ama Patrikhane bu Ruhban Okulu'nu Yükseköğretim Kurulu'na bağlı olmaksızın doğrudan Patrikhane'ye bağlı olarak, bağımsız çalışacak şekilde kurulmasını istiyor. Yani devlet içinde devlet olmak istiyorlar. Bu bizim anayasamıza aykırı. Yoksa onları engelleyen bir şey yok. Buyursun açsınlar. Yükseköğretim Kanunu'na tabii olarak Ruhban Okulu'nu açabilirler. Hayır, burada amaç başka. Buradaki amaç bağcıyı dövmek, üzüm yemek değil. Burada bağımsız bir kilise yaratmak, İstanbul'daki Fener Patrikhanesi'ni bir Orto... şey Katolik Papalığı gibi bağımsız bir patrikhane haline getirmek yani devlet haline getirmek, İstanbul'un göbeğine Bizans bayrağını dikmek istiyorlar. Yoksa kimsenin Patrikhane'nin, şeyin, Ruhban Okulu'nun açılmasını yasaklayan bir hüküm yok. Serbest, açsınlar. Ama Yükseköğretim Kanunu'na bağlı olacaklar.

Türkan Başyigit - Tabii Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinin hepsi Yükseköğretim'e bağlı (E.A. - Aynı şekilde efendim, tabii ki, tabii ki, elbette) bağlı olarak eğitim veriyorlar. Ve ilginçtir Patrik bunu açıkça da ifade etti zaten Avrupa Parlamentosu'nda bir konuşma yaptı ve dedi ki; "Biz Heybeliada Ruhban Okulu açılmalı ama TC Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK ten bağımsız kendi ders programımızı yapalım. Türkiye buna onay vermiyor." diye bir konuşması da var. Temelinde demek ki, sizin de ifade ettiğiniz gibi çok daha

farklı noktalara gitmek yani orda sadece bir okulun açılması değil sembolik olarak çok farklı beklentilerde mi var?

Ergün Aybars - Değil tabi. Bakın şimdi bugün Türkiye'deki Rum, Hıristiyan, Ortodoks nüfusunun oranı zannederseniz 25-30 binlerde. Ee peki 2000 nüfuslu Ruhban Okulu'na öğrenciyi nerden bulacaklar? Türkiye'den çıkmaz bu öğrenci. Yurtdışından getirecekler. Mademki bu kadar ihtiyaç var, o zaman Yunanistan'da açın Ruhban Okulu'nu. Yunanistan'da ruhban okulları mı yok! Bir sürü var. Hayır Heybeliada'ya açmak konusunda ısrar neden... Ben o okulu bilirim. İstanbulluyum ben, orada denize girerdik biz. Heybeliada arkada, kale gibi binadır. Bir yılda, aylarca dışarıyla bağ kurmadan, kendi içinde geçinebilecek olan yığınaklarını yapacak mahzenleri olan muazzam bir kaledir orası. Kale gibi bir binadır. Orayı bir şey haline getirecekler. Bağımsız bir organ, bir güç haline getirecekler.

Türkan Başyığıt - Şimdi geçen gün de ilginç, aslı öyle haberler arka arkaya geldi ki aynı gün televizyonda ben böyle şaşırıp kaldım. Bir taraftan deniyor ki; Veremde Türkiye'de son günlerde çok ciddi bir artış varmış, verem hastalarının sayısında. Arkasından iki haber, sonrada işte Heybeliada'daki verem sanatoryumu varmış ve bu kapatılmış. İnsan ister istemez şunu düşünüyor yani bir taraftan hasta sayınız artıyor, ama diğer taraftan siz bu sanatoryumu kapatıyorsunuz. Bir ruhban okulu açılmasına doğru aşama aşama gidiş mi var? Bununla ilgili olarak gibi, komplo teorileri ya da sorularla insanı...

Ergün Aybars - Verem yeniden maalesef hortladı. Türkiye veremle mücadeleyi başarmıştı. Benim çocukluğumda Doğu'da trahomla mücadele vardı. Çeçe sineği, şark çıbanı dediğimiz hastalıkla mücadele, bunların hepsini Türkiye başardı. Ama yeniden nedense verem tekrar hortladı çünkü bunun altında fakirlik, bakımsızlık, beslenme bozukluğu gibi sorunlar yatmaktadır.

Türkan Başyığıt - Galiba orda Atatürk'ün Halkçılık ilkesinden (E.A. - Elbette, elbette) verilen ödünlerin faturasını görüyoruz.

Ergün Aybars - Evet, yani biz dedim ya Atatürk'ten koştukça, uzaklaştıkça bunun faturasını ülke olarak çekiyoruz. Belki seçkin, birtakım avantajlı insanlar bu sıkıntıyı yaşamıyorlar ama en azından vicdanlarında, ülkelerinin ve sokaktaki insanların sıkıntılarını düşünebiliyorlar mı? Bakın bundan on küsur sene evvel tinerci çocuklarla ilgili konuşmalarımızda hep değiniyorduk. Bu alanın uzmanları konuşmalar yaptılar. Bu çocukları sokakta bırakmayın, bu çocuklara devlet sahip çıksın. Bunları okutsun, eğitsin, himaye etsin dendi. Ve hiç kimse ilgilenmedi bununla. (T.B. - Ama...) Sonuç ne oldu? Bugün o çocuklar kapkaççı oldular, cinayet işliyorlar.

Türkan Başyığıt - Bugün dönüyor işte. Herkes ucundan etkileniyor.

Ergün Aybars - Yani bir ülke, modern bir ülke, uygar bir ülke yaşlısına da ve çocuğuna da sahip çıkabilen ülkedir. Uygarlık budur. Yoksa ben sırtımı

dönerim, bunları görmemezliğe gelirsenez, bir gün o sırtını döndüğünüz olay sizin karşınıza bir dev gibi çıkabilir.

Türkan Başyığıt - Şimdi yine gündemdeki konulardan bir tanesi, Atatürk'ün vasiyetnamesi. (E.A. - Evet) Vasiyetnamesi neydi Atatürk'ün? Yani mal varlığı neydi? Nerelere bıraktı?

Ergün Aybars - Atatürk'ün iki vasiyetnamesi var. Bir tanesi 1937 yılında Trabzon'dayken yazdığı ve sonra yayınlattığı vasiyetnamesi. Atatürk Cumhurbaşkanı olduktan sonra gittiği her şehirde kendisine şehrin fahri hemşerisi olarak bağışlarda bulundular. Ev, malikâneler, çiftlikler vesaireler hediye olarak verildi. 1937 yılında da Atatürk bütün bunların hepsini, meşhur bir cümlesi vardır vasiyette, "Mal bana ağırlık veriyor." diyor. "Milletimin bana vermiş olduğu bu değerli hediyeleri tekrar milletime iade ediyorum." diyerek bütün bu mal varlıklarını o şehirlerin belediyelerine iade etti. Belediyeler de bunların bir kısmını, mesela Trabzon'daki müze, Atatürk Müzesi filan bunlar hepsi onlardır, ve birçok şehirde bu şekilde müzelere dönüştürdüler. Ve diğer mal varlıkları da kamunun ortak malı oldular. Bir de Atatürk'ün şahsi olan mal varlığı vardı. Bunlar 1925 yılında Celal Bayar'a kurduğu İş Bankası, parasının bir kısmıyla satın aldığı Atatürk Orman Çiftliği ki 60.000 dönüm bir araziydi ve bataklık, sivrisinek yuvasıydı. Oraya çok masraflar yaparak, kendisi bilfiil başında bulunarak o araziye ekilen, ormanlık bir arazi haline getirdi. Ve buradan gelen gelirleriyle İş Bankası'ndan gelen gelirlerini de son vasiyeti ama, esas vasiyeti olan vasiyetinde Türk Tarih Kurumu'na, Türk Dil Kurumu'na bağlı, bağışladı, gelirlerini bunun gelirlerinin şeyini de Halk Parti'sine bıraktı ve ayrıca manevi kızı olan Ülkü'ye ve diğer manevi evlatlarına Afet İnan'a da aylıklar şeklinde bağladı. Kız kardeşine bile sadece aylık bağladı ve şey vermedi, servetinden hisse vermedi. Kız kardeşi de, Makbule Hanım'da Atatürk'e olan saygısından dolayı, onun ölümünden sonra hiçbir zaman bir miras hakkı talep etmedi, dava açmadı. Açsaydı kazanabilirdi. Yani en azından % 25 malvarlığından hisse alabilirdi. Ama yapmadı bunu. Dolayısıyla Atatürk'ün vasiyeti ana hatlarıyla budur.

Türkan Başyığıt - Ben doktora tezime çalışırken kütüphanede dergileri tarıyordum. Mersin ilinde çıkan bir dergide Mersin Dergisi'nde yanılmıyorsam 1943 nüshalarında, Makbule Hanım oraya gelmiş ve diyor ki, dergide yazmışlar sonrasında, "Atamızın bize yadigârı olan, bıraktığı kız kardeşi şehrimize geldiler. Ama biz ona ne bir araba tahsis edebildik, ne işte onu gezdirebildik. Mütevazi bir biçimde geldi ve gitti." diye haber olarak geçmişti o dönemde. Yani sizin ifade ettiğiniz (E.A. - Evet) gibi kız kardeşi de çok mütevazi bir hayat yaşıyor ve sonrasında da hiçbir talebi yok. Hem kendisine ait bir malı olmadığını görüyoruz şimdi çünkü biz şunu da gördük. Kendilerinin yanında ailelerinin çok zenginleştigi siyasetçilerle karşı karşıya kaldığımız için...

Ergün Aybars - Ee tabi yani zenginleşmeyi bir yana bırakın yani öyle zenginleşme ki ultra zenginleşme diyeceğimiz ağabeyler, kardeşler, yeğenler, kocası vasıtasıyla para şey yapanlar filan neler yani Türkiye öyle bir tablo yaşad ki Türkiye'de rüşvet adeta normal haline geldi. Rüşvet yemeyene aptal gözüyle bakıldı. Namuslu insana enayi gözüyle bakıldı. Böyle bir ahlaki düzeye geldi Türkiye bugün. Yani Türkiye'nin bence şu anda en önemli hastalıklarından bir tanesi, yani bir bölücülük tehlikesiyle karşı karşıya Türkiye, iki şeriatçı, İslamcı tehlikeyle karşı karşıya, üç belki bunlar kadar belki bunlardan da önemli olan yolsuzluk, adam kayırma, partizanlık gibi rüşvet gibi hastalıklarla karşı karşıyayız. Bugün Türkiye'de yolsuzluk yapmış, bankaları hortumlamış olup da cezasını çeken kaç kişi sayabilirsiniz. Uzanlar'ı bir yana bırakın. O Amerika'dan gelen emirle onları şey yaptılar, canna okudular. Hak ediyor, etmiyor ayrı konu onu tartışmıyorum ben. Peki diğerleri ne oldu. Devletin 50 milyar dolara yakın, yani kamunun ortak malı olan paranın, hazinenin 50 milyar dolara yakın parası gitti, çalındı. Ve Başbakanımız da açıkladı işte 6 milyar dolarını geri alabildik. Peki gerisi? Bakın sadece 40 küsur milyar dolar para demek ki, hadi 40 milyar dolar diyelim geri alınamamış. 40 milyar dolar ne demek biliyor musunuz Türkan Hanım, bugün Türkiye'nin bütün eğitim sorunlarının, sağlık sorunlarının, işsizlik sorunlarının çözümünü sağlayabilecek bir para demektir.

Türkan Başyığıt - Borcumuzun çok daha az olması, (E.A. - Evet, maalesef) dışarıya olan borcumuzun da bir hayli az olması anlamına da geliyor. Şimdi aslında kendi şahsi varlığı olarak dediğimiz mesela Atatürk Orman Çiftliği. İlginçtir bugün İsrail'de bir orman var ve ormanın adı Atatürk Ormanı. Atatürk'ten örnek alarak yapmışlar. Sizin de ifade ettiğiniz gibi çok çorak bir araziye yapılmış (E.A. - Evet) ve Türk toplumuna orada da örnek olmak isteyen lider sanıyorum. Çünkü % 80'inin tarım kesiminde olduğu, köylü olduğu bir toplumda, o kıraç arazilerde verimi alarak hani ben bunu başarıyorsam, siz de yapabilirsiniz, değil mi? Bir, her bir şeyde bir hedef var sonra...

Ergün Aybars - Atatürk, bütün dünyanın ve özellikle geri kalmış ülkelerin örnek alması gereken bir insandır. Neden? Bunu ben söylemiyorum. Hani ben Türküm fazla büyütüyorum, abartıyorum diye düşünebilirler. Atatürk de bu kadar mı büyük diyenler de çıkabilir. UNESCO yani United Nations, Birleşmiş Milletler Kültür, Eğitim ve Sanat alanında çalışan bir kurum UNESCO. Bu kurumun amacı geri kalmış ülkelere eğitim, bilim ve sanat alanında gelişmelerini sağlayabilecek yardımları vermek, sağlamak. Bunları hedefleyen bir kurum. Bu kurumun dünyaya bu alanda hizmet etmiş olan büyük insanların ölümlerinin ilk 50. yıllarında ve doğumlarının da her 100. yıllarında, bu insanları örnek olarak anma kararları alıyorlar. Bu kurum ilk defa Atatürk için 50. yıl kuralını çiğnedi. Atatürk'ün ölümünün 25. yılında, 1963 yılında, bütün dünyada UNESCO'nun bu prensiplerini, eğitim, bilim ve sanat alanında kendi ülkesindeki başarıdığı devrimle bütün dünyaya örnek olacak insan olarak anma kararı aldılar. Aynı kararı 1981'de de, doğumunun 100.

yıldönümünde tekrarladılar. Bu bizim isteğimizle olmadı. Avrupa, Amerika kıtalarında, Asya kıtalarında yaşayan Atatürk hayranlarının, Atatürk'ün örnekliği konusunda aldıkları bir karardır. Ahlaki bir karardır. O yüzden bizim içimizdeki yobazlara ve zavallılara diyeceğim şudur. Atatürk gibi bir liderin değerini bilin. Eğer bugün Kadifekale'de Türk bayrağı dalgalanabiliyor da, camilerinde namaz kılınabiliyorsa, bunu Atatürk'e borçlu olduğumuzu da unutmayalım. Eğer İzmir'den Ayvalık'a, İzmit'ten Adapazarı, Aydın'a kadar bütün bu bölgede ezan Türkçe okunuyorsa, şey Türkçe okunuyorsa demişim, ezan sesi dinleyebiliyorlarsa bunu Atatürk'e borçlu olduklarını unutmasın hiç kimse.

Türkan Başyigit - Çok teşekkür ediyorum. Programımızın sonuna geldik. Katıldığınız ve bizi bilgilendirdiğiniz için çok sağ olun diyorum. Bana e-mail adresimden ulaşabilirsiniz hafta içinde ve sorularınızla programımızın şekillenmesine katkı sağlayabilirsiniz. Önümüzdeki hafta bir başka konu ve konukla tekrar birlikte olmak üzere. Hoşça kalın diyorum.